

Νίκου Χρύση, ΠΑΙΔΕΙΑ

“ΤΕΛΟΣ ΕΠΟΧΗΣ Ή ΑΡΧΗ ΜΙΑΣ ΑΛΛΗΣ;”

Ο νόμος 4000 θεσπίστηκε για να αντιμετωπίσει τεντιμπόηδες... σαν τον ψύλλο που πετάει μακριά για να γλιτώσει το ξύλο... αυτό που βγήκε από τον παράδεισο... και ο Λευτέρης αποφασίζει να το σκάσει από τους συντηρητικούς δασκάλους του πάνω σε ένα καναρινί ποδήλατο. Τέλος εποχής ή αρχή μιας άλλης; Ερωτήματα αδυσώπητα που η κινηματογραφική εικόνα καταγράφει στο κυρίως θέμα της, αποτυπώνοντας ταυτόχρονα την αγωνία της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας για το μέλλον των παιδιών της, άλλοτε με χιούμορ και άλλοτε με στοχαστική διάθεση.

A) Μελέτη βασισμένη στην ταινία του Αντώνη Κόκκινου ‘Τέλος Εποχής’.

Η παρέα του τέλους εποχής προσπαθεί να δώσει διέξοδο στις ανησυχίες της νεότητας μέσα στο ασφυκτικό σχολικό κλίμα της δικτατορίας. Η επιλογή ενός έργου του Ιωνέσκο για την σχολική θεατρική παράσταση θα προσφέρει αυτή τη διέξοδο των νέων απέναντι σε ένα σκουριασμένο εκπαιδευτικό σύστημα.

B) Μελέτη βασισμένη στην ταινία του Δημήτρη Σπύρου ‘Ο Ψύλλος’.

Ο ερασιτέχνης δημοσιογράφος Ηλίας διαθέτει ήδη το παρατσούκλι ‘ο ψύλλος’. Αυτό είναι και το όνομα της αυτοσχέδιας εφημερίδας που βγάζει ενοχλώντας τον συντηρητισμό της ελληνικής επαρχίας του ‘60. Ο δάσκαλος του, εγκλωβισμένος στα ιδεολογικά σχήματα της εποχής, δεν καταλαβαίνει καθόλου το πάθος του δωδεκάχρονου μαθητή για τη δημοσιογραφία.

Αυτό που ο δάσκαλος περνά στους μαθητές του, με το κύρηγμα του, είναι η στήριξη προς το έθνος κράτος. Σε αυτή την περίοδο εμφανίζεται ένα εκπαιδευτικό μοντέλο, του οποίου βασικά χαρακτηριστικά επιβιώνουν μέχρι χρόνια αργότερα, παρά τις μεταρρυθμίσεις. Το συγκεκριμένο μοντέλο έρχεται να στηρίξει την μορφοποίηση και μεταπολεμικά, την παγίωση ενός έθνους-κράτους.

Ο όρος <<εξωσχολικό>> και η συζήτηση παιδιού και πατέρα γύρω από αυτό το θέμα αναδεικνύει τη σοβαρότητα του εργαλείου που ονομάζουμε σχολικό και εξωσχολικό βιβλίο. Ποιος είναι ο ρόλος του βιβλίου τελικά; Ποια είναι η σημασία και σηματοδότηση του διαχωρισμού ανάμεσα σε σχολικό και εξωσχολικό βιβλίο;

Στο ένα ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο της εποχής εκείνης, στο οποίο κυριαρχεί η χρησιμοθηρία της γνώσης, ο μαθητής θεωρεί ότι είναι απαραίτητο να μάθει και πιθανότατα να αποστηθίσει το περιεχόμενο του σχολικού βιβλίου, στο οποίο θα κλιθεί να εξεταστεί στη συνέχεια.

Είναι φανερό ότι ο σκηνοθέτης χρησιμοποιεί τον μαθητή-δημοσιογράφο για να αναδείξει την κενότητα της χρησιμοθηρικής λογικής. Ειδικότερα, το βιβλίο απεικονίζεται ως εργαλείο-δεκανίκι μιας διαδικασίας αποστήθισης που έχει μοναδικό στόχο την ικανότητα απάντησης στα ερωτήματα των εξετάσεων. Το σύγχρονο εκπαιδευτικό σύστημα ωστόσο ενδείκνυται να μην

έχει μόνο αυτό τον σκοπό. Αντίθετα, η καλλιέργεια των νεαρών κοινωνικών υποκειμένων επιβάλλεται να υπερβεί τα όρια ενός βιβλίου.

Γ) Μελέτη βασισμένη στην ταινία του Δημήτρη Σταύρακα <<Καναρινί Ποδήλατο>>.

Μια πολύ ενδιαφέρουσα σκηνή του έργου είναι εκείνη στην οποία οι μαθητές τοποθετούνται σε μια ιεραρχία ως προς την απόδοση τους στα μάτια του εκπαιδευτικού. Αυτή η αίσθηση του ανταγωνισμού και της πρωτιάς ενυπάρχει κυρίως στην γονικές στρατηγικές. Με αυτή τη λογική, τα χρόνια εκείνα οι διαφορετικές μορφές νοημοσύνης, δηλαδή η διαφορετικότητα ορισμένων μαθητών δεν γινόταν αποδεκτή. Αυτό οφείλονταν στο ότι τα αποτελέσματα εκείνων των μαθητών δεν ήταν ικανοποιητικά ως προς την αξιολόγηση. Να αντιστρέψουμε το νόμισμα; Να αρχίσουμε από την αξιολόγηση αντί της απόδοσης του μαθητή; Άλλωστε η απόδοση κρίνεται ως προς την απάντηση του στα ερωτήματα των εκπαιδευτικών, οι οποίοι ως χειριστές των επιταγών της παιδαγωγικής δομής καλούνται να διατυπώσουν. Μεταφορικά μιλώντας, οι μαθητές προκειμένου να δώσουν ικανοποιητικές απαντήσεις τοποθετούνται σε ορισμένα κουτάκια. Ωστόσο, αν κάποιος μαθητής περισσεύει από το αντίστοιχο κουτάκι, τότε σε μια αυστηρή λογική, που πιθανότατα είναι και η λογική της αγοράς, οι εκπαιδευτικοί καλούνται να διαμελίσουν το κομμάτι που περισσεύει, ώστε την επόμενη φορά, ο μαθητής να μάθει να μπει με ακρίβεια στο κουτάκι του.

Το παράξενο ποδήλατο ο Λευτέρης το κατασκεύασε μόνος του και καθώς περνάει μπροστά από τον νεαρό και ευαίσθητο δάσκαλό του είναι σαν να του φωνάζει πως η ευφυΐα ενός μαθητή δεν μετριέται πάντα με τους βαθμούς και έτσι τον παρακινεί να ασχοληθεί με την ιδιαίτερη περίπτωση του.

Όπως φαίνεται, ο Λευτέρης ανήκει σε μια περίπτωση ιδιαίτερη, διαφορετική. Εξαιτίας βιολογικών συνθηκών; Πιθανά. Εξαιτίας κοινωνικών συνθηκών; Πιθανά. Ως συμπέρασμα, η ιδιαιτερότητα ενός παιδιού μπορεί να είναι βιολογική-ατομική, κοινωνική ή πολιτισμική.

Αναμφισβήτητα πάντως η ιδιαιτερότητα βρέθηκε και διεκδίκησε τον χώρο της. Ο νεαρός δάσκαλος διδάχτηκε ή είχε την ευαισθησία να αναγνωρίσει την ιδιαιτερότητα αυτή και να την διαχειριστεί. Η φύση ωστόσο την ετερότητας εμπεριέχει την πολυπλοκότητά της και η διαχείρισή της προϋποθέτει έναν δάσκαλο που μπορεί αρχικά να την ανιχνεύει, δηλαδή να αναγνωρίζει τα χαρακτηριστικά της και ευέλικτα να την αντιμετωπίζει. Δεν υπάρχει συνταγή και γραμμικότητα.

Συχνά στα πλαίσια των εκπαιδευτικών πρακτικών βλέπουμε τους δασκάλους που ήδη λειτουργούν στο υφιστάμενο πλαίσιο να προσπαθούν << να ευθυγραμμίσουν τον νέο δάσκαλο>> με τις παλιές πρακτικές. Αυτή είναι μια φυσιολογική λειτουργία που έχει να κάνει με την συντήρηση του υπάρχοντος συστήματος χωρίς κλυδωνισμούς ή με μια γραφειοκρατική ανασκόπηση του εκπαιδευτικού συστήματος.

Δεν κρίνεται λογικό να αποδώσουμε στους εκπαιδευτικούς δόλο αν αντιμετωπίζουν δυσκολία στη διαχείριση της ετερότητας στο σχολείο, διότι αυτό δεν οφείλεται στο ότι δεν επιθυμούν την διαφορετικότητα αλλά στο ότι αναζητούν το συστατικό συντήρησης των δομών. Στην περίπτωση αυτή δεν θα πρέπει να αντιληφθούμε αρνητικά τον όρο συντήρηση, διότι η συντήρηση εξασφαλίζει την ύπαρξη των δομών και αν δεν υπάρχουν αυτές, τότε σίγουρα δεν μεταβάλλονται αν αυτό είναι το ζητούμενο.

Δ) Μελέτη βασισμένη στην ταινία του Αλέκου Σακελάριου <<Το Ξύλο Βγήκε Από Τον Παράδεισο>>.

Η Παπασταύρου, το κακομαθημένο πλουσιοκόριτσο του κολλεγίου Αθηνών, διαθέτοντας την πολυτέλεια της αυθάδειας της διατυπώνει άθελα της αλήθειες για διπλά μηνύματα. Θρησκευτικά ή φυσική; Τι από τα δύο να πιστέψουν οι μαθητές για την καταγωγή του ανθρώπινου είδους;

Ταινίες όπως αυτή έχουν ιδιαίτερη σημασία για την προσέγγιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας μέχρι σήμερα. Με την απεικόνιση της σχολικής καθημερινότητας στην ταινία γεννιέται το ερώτημα: <<Τι ακριβώς κάνουμε κάθε μέρα;>>.

Αρχικά, τα μαθήματα είναι μεταξύ τους απομονωμένα και η εναλλαγή τους ορίζεται από πολύ απλές διαδικασίες όπως το χτύπημα ενός κουδουνιού. Πόσοι όμως από τους εκπαιδευτικούς έχουν παραστεί στο μάθημα ενός συναδέλφου τους; Η απάντηση είναι <<Ελάχιστοι>>. Επομένως καθίσταται αδύνατο να γνωρίζουμε τι ακριβώς συμβαίνει μέσα στην σχολική αίθουσα. Επομένως θα μπορούσε να θεωρηθεί δικαιολογημένη η διαμαρτυρία της Παπασταύρου στην ταινία για την διαφορετική ερμηνεία της προέλευσης του ανθρώπου ανάμεσα στους καθηγητές των θρησκευτικών και της φυσικής.

Επίσης, διαπιστώνεται ότι η απομνημόνευση της νέας γνώσης από τους μαθητές αποτελεί την κυρίαρχη μέθοδο που ακολουθεί ο καθηγητής. Δηλαδή η άκριτη αποστήθιση του μαθήματος εντοπίζεται ως κύρια εκπαιδευτική πρακτική.

Ε) Μελέτη βασισμένη στην ταινία του Γιάννη Δαλιανίδη <<Νόμος 4000>>.

Ο Καρανίκας και ο Αναγνώστου προσπαθούν να κρατηθούν ξύπνιοι. Αιτία στέκεται η μονότονη ανάγνωση του αρχαίου κειμένου από τον συμμαθητή τους που μοιάζει να μην καταλαβαίνει τι διαβάζει. Σαν να το έχει μάθει απ' έξω, παπαγαλία... Αλλά ο <<κέρβερος>> Οικονόμου (ο καθηγητής) караδοκεί.

Από την συγκεκριμένη σκηνή προέρχονται τα εξής ερωτήματα:

Τι είναι αυτό που καθιστά απαραίτητη την απομνημόνευση του μαθήματος; Κάποια παιδαγωγική αρχή ίσως; Κάποιο βελτιωμένο γνωστικό αποτέλεσμα σε σχέση με κάποιο είδος ομαδοκεντρικής σύλληψης εκπαιδευτική πρακτική; Και αν αυτό αποτελεί πραγματικότητα, ποιο υποκείμενο παράγεται μέσα από διαδικασίες απομνημόνευσης και αυτολεξεί απαγγελίας κειμένων που πιθανότατα σε λίγα χρόνια να μην θυμάται;

Ο Καρανίκας αναρωτιέται όπως και όλοι οι συμμαθητές του: << Μα θέματα ήταν αυτά;>>. Και μέσα από την οργή και την αγανάκτηση εκείνου και των συμμαθητών του αναδεικνύεται ο φόβος και το άγχος των εξετάσεων.

Το εξεταστικό σύστημα, όπως αποτυπώνεται στην συγκεκριμένη σκηνή είναι ένα σύστημα που σπέρνει τον φόβο. Τα ποσοστά και οι βάσεις που ορίζονται για την εισαγωγή των μαθητών σε μια σχολή ελέγχουν τις ροές. Με άλλα λόγια, υπάρχουν πυλωροί οι οποίοι φροντίζουν οι πύλες να ανοίξουν για κάποιους ενώ για άλλους να παραμείνουν κλειστές. Έτσι ενισχύονται αρκετές φορές οι μη νομικά αποδεκτές συμπεριφορές, όπως είναι για παράδειγμα η αντιγραφή από συμμαθητή ή το σκονάκι.

Βιβλιογραφία

Πηγή: <http://www.youtube.com/watch?v=auzNntiklZY>